

Ivan BUNIN (1870 – 1953)

În prezentarea și traducerea lui **Leo BUTNARU**

Cel care avea să ajungă primul scriitor rus laureat al Premiului Nobel (1933) s-a născut la Voronej (oraș din care a luat-o spre România și bunicul lui Nichita Stănescu...) într-o veche familie de nobili scăpătați. În anul 1881 a fost înscris la gimnaziu, însă, fără a termina clasele primare de aici, învață sub îndrumarea fratelui său mai mare. Familia sărăcește și tânărul Ivan își caută un rost, angajându-se în calitate de corector, statistician, bibliotecar, la diferite ziare. În 1891, la Oriol, publică volumul de debut „Poezii”. În 1901 i se acordă „Premiul Pușkin” pentru cartea de versuri „Căderea frunzelor”. În anul următor editează volumul de povestiri „Tan’ka”.

Peste ceva timp, Maksim Gorki avea să-l considere cel mai bun stilist al narațiunii ruse contemporane. În 1918 părăsește Moscova, stabilindu-se în Odessa care încă nu fusese ocupată de bolșevici, iar de aici, în 1920, ia calea emigrației, stabilindu-se în Franța, unde avea să se stingă în 1953. În 1933, i se acordă Premiul Nobel „pentru măiestria artistică viguroasă, prin care a dezvoltat tradițiile prozei ruse clasice”. 120 de mii de franci din suma premiului o oferă pentru ajutorarea literaților aflați în emigrație sau pentru simplii săi concetățeni pribegi prin lume.

* * *

Cupa cu vin întunecos zeita tristeții mi-o ntinse.

Bând vinul, fui cuprins de-o mortală vlăguire.

Și, zâmbind glacial, imperturbabil, zeita zise:

„Dulce-i îmbătătoarea-mi otravă.
Sunt loaze de pe mormântul iubirii”.

* * *

În miez de noapte ies din casă,
Pe pământ pașii îmi sună înghetată,
Stele-mpresură neagra grădină,
Iar pe-acoperișuri – paie albind:
Al nopții dolii dăinuind dungat.

1888

* * *

Pe subcerescul stei, unde furtuni
Șuieră-n azurul orbitor –
Sălbatic, puturos azil de vulturi.

Ca pe apa rece beau setos
Furtuna munților și libertatea,
Veșnicia ce mai zboară pe aici.

1889

* * *

Ce aspru-i totu-n jur, sub troiene,
Ce vânăta e seara, ce loc posomorât!
În geroasa beznă roșesc tandru, duios
Geamurile sărăcăcioaselor bârloguri
Din cătunul amărât.

Nordica noapte încet și strașnic
Își înalță măreția șasie, chioară.
Ce dulce mi-e în geroasa beznă,
Aici, în vizuina meu de fiară!

1889

* * *

Intrai la ea în miez de noapte.
Dânsa dormea – luna bătea
În geamul larg – și lumina
Al plapomei atlas de nea.

Și cum era-ntinsă pe spate,
Se bifurcau nuzi sânii grei –
Și-ncet, precum apa-ntr-un vas,
Stătea viața-n somnul ei.

1898

Daghestanul

Fii atent, te sprijină mai tare-n scări.
În defileu e noapte, cascadele vuind.
Și până la cer stânci învălmășite
Stau pe margine – perete neclintit.

Iar peste ele – stele – diamante depărtate.
Iar la pieptul lor, în beznă-sălbăticiune,
Stă calul: dragon cu mii de ochi
Cuibărit acolo-n înălțime.

1903-1906

Vedere de pe corabie

Pentru viață – viața! Iată valuri înspumate
Bătând în țărături vineții, de piatră.
Iată rămășițele unei nave distruse demult...
Dar cine jeleşte marinarii înecați odată?

Pe nisipul umed, la soare se usucă oase...
Dar peste ele – cerească mângâiere, azur,
Mai e-mprospătătoare briza de dimineață –
Și bucură ochii albul oaselor risipite-n jur.

1906-1907

Stepă

Corbul siniliu își desprinde de stârv
Clonțul roșu și veghează atent.
Pe când alții privesc rău, croncănitor,
Iar tufișul freamătă, dement.

Siniliul corb bea ochișorii până-n adânc,
Adună tributul de oscioare uitate.
Plaiul meu, iubita mea baștină,
Milenara mea pustietate!

1912

Testamentul lui Saadi

Fii generos ca palmierul. Iar de nu ești în
stare, fii
Tulpină de chiparos, drept și simplu –
distins.

1913

Vela

Pe vela mea sunt cusute stele
Și naltă e, și albă, și întinsă,
Printre ele fața Maicii Domnului
Strălucește blândă și distinsă.

Și ce mi-i că deja se-ndepărtează
Tot mai mult țărutul, că nu-l voi zări?!
Pal-subțire luminează cornul
Lunii tinere în apusul de zi.

1915

* * *

Tapetele albastre s-au decolorat,
Icoane, cadre-dagherotip au fost scoase, –
Doar în locuri unde-au atârnat ani la rând
A mai rămas albastru în nuanțe cețoase.

A uitat inima, ah, inima a uitat
Multe din cele pe care, iubind, le-a cântat!
Numai celor care nu mai sunt printre noi
Le-au mai rămas urmele de neuitat.

31.I.1916

Luna

Va veni și Noaptea mea. Noapte lungă,
mută,
La sorocul pus de Domnul, creator de
minuni,
Și-atunci un alt astru se va-nălța peste
genuni.

– Luminează tu, Lună, ridică-ți cât mai sus
Chipul dăruit de Soare ca un semn ce spune
Că Ziua mi s-a stins, dar urma mi-a rămas
în lume.

15.IX.1917

* * *

O, bucuria culorilor! Iarăși și iarăși
Azur cernut prin al grădinii aur întomnat,
Arzând tremurat și liliachiu,
De parcă ar privi îngerii din înalt.

O, bucuria bucuriilor! Doamne,
Imensa bunătatea a Ta eu cred, eu știu
Că-mi va reînturna-n paradisu pierdut
Speranțele juneții și visul târziu!

24.IX.1917

* * *

Prin livada pustie, lumina ce o străbate,
Trec prin noianul de frunze foșnitoare.
Ce bucurie stranie încerci
Când calci trecutul în picioare!
Ce scump îți pare să-ți amintești
Ceea ce nu prețuiaai odinioară!
Ce durere dulce, în speranța
Că poate mai ajungi în primăvară!

3.X.1917

* * *

– Să-mi dai, vrăjitoare, băutura de
fermecare,
Inimii cântecele de cândva, lipsite de griji și
tristeți,
Ochilor odihnă liniștitoare.

– Drăguțule, aș fi bucuroasă, numai că tu ia
aminte:
Acea băătură nu-i din ierburi și flori
pădurene,
Ci din rădăcini crescute-n morminte.

1920

Canarul

În țara lui el este verde.
Bram

Canar de peste mări și țări,
Adus la noi, sub vergi de fier,
Se-ngălbeni de-atâta tângă,
În viața-i de prizonier.

Liberă, vierzuie aripată
Nu va mai fi – orice-ar cânta
Despre insula-i minunată –
În crâșmă, peste guraliva gloată!

1921

* * *

În heliotropismul de fulgere-n agonie
În ceruri se deschideau larg norii fumurii,
Pe povârniș depărtat – năluciri de
dumbrăvi,
Pe pajiștea din fața casei – ierburi târzii.

Fulgerele se-necau în beznă, vijelios
Ploaia se prăvălea peste-acoperiș, isteric, –
Și metalic, cu o tristețe sfâșietoare,
Gâște sălbaticе țipau în întuneric.

30.VII.1922

**Pe
subcerescul
stei, unde
furtuni
Șuieră-n
azurul orbitor**

**Sălbatic,
puturos azil
de vulturi.**

**Ca pe apa rece
beau setos**

**Furtuna
munților și
libertatea,**

**Veșnicia ce
mai zboară pe
aici.**

Adrian Alui Gheorghe

Caut răspunsul din negura vremurilor și nimic. Ca mine mai sînt, de la începutul lumii, încă vreo cîteva sute de miliarde de derutați. Noi, bărbații, știm acum că pentru a afla acest lucru au pornit cruciații să elibereze pămînturile sfinte. Pentru asta au pornit conchistadorii să descopere americile, pentru asta au căsăpit milioane de băștinași, că sălbaticii ăia nu voiau să spună ce știau în chestiune...

proză

Aiana (*după o vreme, meditănd cu privirea în tavan*): - Băi, lucrurile și ființele noi zicem că sînt, dar ele în realitate nu sînt... E dovedit științific de niște ixulești geniali că lucrurile sînt de fapt goale, că ele sînt doar niște aparențe, niște produse ale imaginației noastre. Dar stai, nu numai lucrurile, ci și ființele ... ! Materia e compusă din atomi, niște particule care nu au masă, nu au dimensiuni, care sînt un fel de nimic care stă la baza a tot ceea ce credem noi că posedăm. Aceste nimicuri sudate, adunate dau aparența realității, că dacă descompui realitatea în atomii care îi stau la bază, care sînt unitatea de măsură a nimicului, iaca rămii în infinitatea goală, ca să nu zic ceva mai vulgar ... Ai înțeles? Da, vād că nu ai înțeles. Băi, tu ai auzit de Einstein, da? Buuun. Țsta a demonstrat un lucru care îți dă fiori pe șira spinării. Să luăm un lucru care se întîmplă pe pămînt la un moment dat, o crimă să zicem. Bun, asta se întîmplă în cartierul tău, pe strada ta, în curtea vecinului tău. Buuun. Dacă cineva de pe planeta Marte privește pămîntul și se benoclează spre cartierul tău, spre strada ta și spre curtea vecinului tău, va vedea cum se produce crima peste cîteva luni bune, pentru că imaginile ca să ajungă la marțian au nevoie să străbată o bună bucată de spațiu. Țla e mort, îngropat și putred deja, cînd imaginea ajunge pe Marte și ăla de pe Marte care se benoclează zice aoleu!, o crimă și pune mîna pe telefon și sună la 112, ca să anunțe organele de poliție. Dar poliția zice, no, hait!, dar crima aia nu a fost acum cîteva luni? Ba a fost. Și îl declară nebun pe marțian îl mai și amendează pentru apel fals, pentru derutarea autorităților. Așa că ăla e mort dar nu e mort, e îngropat dar nu e îngropat, e putred dar nu e putred pentru unul de pe altă planetă.

Unde vreau să ajung? Ei, unde vreau să ajung ...! La creierul tău, care e și el un fel de nimic compus din nimicurile alea de care îți vorbeam.

Eu: Aiana, dar mă faci să plîng. Stima de sine s-a făcut praf, personalitatea asta care sînt am construit-o în ani de trudă, am muncit, băi, fato, la construcția personalității mele. Am muncit din greu, am lustruit atomii bucată cu bucată, i-am pus unul lîngă altul și i-am prins cu prenzandez, ca să nu se desfacă și tu, poftim, ce ai făcut acum? Mi-ai pus o bombă sub pernă și ai detonat-o. În povestea ta eu sînt victima și nu ucigașul despre care vorbeai, marțianul va veni pe pămînt și mă va descoperi îngropat, putrezit, uitat. Aiana, m-ai aruncat în univers fără cască de protecție și toți meteoriții se înfing în creierul meu care e acum un terci indistinct. Aiana, de ce mă prigonești?

Aiana: Și unde mai vreau să ajung cu demonstrația? La maică-ta, bă. Da, la maică-ta! Dacă e adevărată teoria, atunci hai să analizăm situația cu simțul răspunderii. Dacă e adevărat că și maică-ta era formată din atomi, care de fapt sînt un fel de nimica, că nu putea să fie făcută din altceva, nu-i așa?, atunci îți dau o veste bună: maică-ta trăiește! Cu cît e mai nimica, cu atîta are șanse să trăiască mai mult. Nu, nu-mi mulțumi pentru veste, așteaptă. Bun, să zicem că a avut accident și că a murit: da, dar pentru un marțian ea este încă în viață, pentru un tip de pe Pluto sau dintr-o altă galaxie, care își omoară timpul interesîndu-se de soarta gîngăniilor de pe pămînt, poate că maică-ta nici nu s-a născut. Și nici tu nu te-ai născut, îți dai seama? Eu vorbesc cu tine acum, dar tu nu ești, tu ești doar în imaginația mea. Dacă eu vreau să te naști, îmi imaginez lucrul acesta, o imaginez pe maică-ta, apoi o bag în tot felul de complicații amoroase, îi umflu burta, te scot pe tine ca un porumbel din pălărie, te scutur de toate rahaturile alea în care ai stat înfășurat în burta ei, te arunc în lume, te cresc cu puterea imaginației, te momesc într-un pat și

Luna zadar (fragmente)

gata, zicem că așa a vrut soarta. Îți dai seama cît de inconsistent e totul? Bă, aici e cool Dumnezeu, că el și-a imaginat primul toate astea, noi am venit cu copy paste-ul, l-am furat de am stins. Dar tipul nu protestează, noi ne însușim drepturile de autor pentru o zi sau nouă, el și le recuperează rapid, după ce dăm colțul. Pricepi?

Luna era subțire ca o seceră tocită de atîta folosință. Și se agățase în perdea.

Aiana: Stai, oprește-te, acum vrei să spui că nici eu nu exist? Am simțit întrebarea, dar nu te obosi să mi-o pui, de vreme ce tu nu ești, efortul ar fi prea mare. Da, vrei să spui că nici eu nu aș exista, dacă e să o luăm după o asemenea logică. Nu, pisi, nu e adevărat. Aici apare elementul surpriză: puterea imaginației. Eu mi-am imaginat prima, în cazul ăsta numai realitatea mea există. A ta este în măsura în care eu îi permit să existe. Pricepi, pisi? Dumnezeu și-a imaginat primul lumea asta, în forma în care e? El e stăpînul absolut. Noi ne imaginăm doar porțiuni, pe ici, colo? Ei, acolo sîntem noi stăpîni. Asta e, pisi.

M-am ridicat în capul oaselor, cu ochii semideschiși, ca și cum aș fi luat în posesie o lume care se forma atunci, sub privirile noastre. Ne-o imaginam.

Aiana era goală, ca de obicei.

Sîinii mici se turtiseră obosiți de perorația filosofardă.

I-am mușcat.

I-am mușcat pîntecele.

I-am făcut praf muntele lui Venus. Nu a rămas piatră peste piatră.

Am alunecat în ea ca și cum aș fi vrut să ajung, pe un tobogan, pînă la capăt. Un vîrtej ne-a absorbit de parcă cineva ar fi vrut să ne arunce în univers. Sau să ne arunce afară din univers? Greu de precizat.

Aiana a scos un țipăt.

Apoi, după cîteva minute bune în care mi-a ținut un deget pe buze, să nu spun nimic, după ce s-a scărpinat cu cealaltă mînă sub sînul stîng privind fix tavanul:

- Da, pisi, am înțeles ce ai vrut să demonstrezi, cînd m-ai pătruns. Și nici nu a fost prea rău pentru cineva care vine din imaginația mea, o spun asta ca să te încurajez. Dar și aici am un răspuns, furnizat de același filosof, pe care nu l-am numit mai înainte. Ne futem și nu ne futem, că dacă ar fi o chestie concretă, am ține mînt, dar uităm în clipa următoare, ca și cum nu ar fi nimica, ca și cum am bea pur și simplu apă. Apă chioară. Și ce e fututul în acest caz? Un scurtcircuit. Da, un scurtcircuit între doi poli cu ceva electricitate, care te zgîlție după cîtă intensitate au și cam atît. Era un joc pe consolă, cînd eram mai mică, cu o vînațoare de monștri și îi urmăream cu cursorul, să îi distrug, numai că în momentul în care îi ajungeam, dacă erau încărcăți cu energie, se producea o scînteie, o zgîlțire care mă excita tot timpul. Cum se numea jocul? Super Mario? Parcă da ... Bă, de pe atunci cred că am avut prima excitație, mult înainte de a întîlni vreo ființă dintre cele imaginate de mine și pe care omenirea a convenit să-i numească bărbați. Ei, senzația aia o caut și acum, că parcă nimic nu o egalează. Nici tu, pisi, nu ești Super Mario. Hai, nu fi bosumflat, ești super, dar nu ești Mario, înțelegi? Da, pisi, cam asta e și fututul, un scurtcircuit. Nu așa l-ai simțit?

- Ești prea filozoafă pentru starea mea de acum. Femeia filozoafă e ca o broască plină cu pâr, îi spun eu. Dar dacă tot ești la faza cu imaginația, te rog să mă imaginezi că număr bani, că arunc cu ei în fraierii care trec pe sub balcon și că aplaud la faza în care ei se aruncă pe pradă, că își smulg urechile, că se căsăpesc unul pe altul pentru mărunțiș. E un vis secret al meu.

- Hai, că te dematerializez de nu te vezi, dacă nu răspunzi la stimulii mei ...! Da, băi, m-am tot gîndit cum simte un bărbat starea cînd

ajunge la punctul de fierbere. Hai, spune-mi, e mișto? Chiar, am o curiozitate? E ceea ce simte Dunărea cînd scapă de toance la Cazane? Că așa am găsit într-o revistă Playboy, o spunea un libidinos bătrîn, care visa să mai dezvirgineze o muierușcă înainte de a da colțul.

Eu: Aiana, am consultat specialiști ruși, chinezi, maeștri egipteni și chiar burkinofasonezi în chestiunea asta și nu am ajuns la nicio concluzie. Nu am știut niciodată dacă fofo e cal, măgar sau șerpișor care sugă laptele ca un vițeluş hămesit. Dacă e ciupercuță sau bocceluță cu plăpînde. Caut răspunsul din negura vremurilor și nimic. Ca mine mai sînt, de la începutul lumii, încă vreo cîteva sute de miliarde de derutați. Noi, bărbații, știm acum că pentru a afla acest lucru au pornit cruciații să elibereze pămînturile sfinte. Pentru asta au pornit conchistadorii să descopere americile, pentru asta au căsăpit milioane de băștinași, că sălbaticii ăia nu voiau să spună ce știau în chestiune: dacă fofo e un animal parazit pe trupul femeii sau dacă femeia este în slujba lui fofo. Sau dacă tot ce mișcă pe lumea asta e în slujba lui fofo sau nu...! Că aici e chestiunea. Cînd dispare luna de pe cer, unde dispare? Niște cetățeni din triburi sahariene spun că luna dispare într-o fofo, că discul lunii a făcut crăpătura, tăietura, de asta curge sînge, se înroșește, luna se ascunde în pîntecele femeii. Pe acolo intră luna pe cerul lumii celelalte, acolo unde stau în întuneric popoare întregi care nu și-au banalizat încă destinul în lumea noastră. Pe acolo ies în lumea noastră luna și zădărnicia. Unii au spus că fofo e un animal de pradă, alții au spus că e un animal de casă, blînd ca o veveriță cu pene, alții susțin că e un animal care nu va fi vreodată îmblînzit. S-au dus unii în cosmos ca să afle acest lucru, au coborît pe Lună, au scurmat în praful de pe Marte și tot nu au aflat. Au mușcat-o, au pupat-o, au venerat-o, au tras-o în țepă, au urît-o, au iubit-o, au analizat-o, au lins-o, au înțepat-o, au crestat-o, au spurcat-o, au amenințat-o, au ostracizat-o. Dar s-au găsit și indivizi, în ultimile șapte sute de secole, care să susțină că fofo e singura pîrticică din compoziția lumii acesteia care e fărîmă din raiul lui *adamșieva* care a fost cîrpiță în locul cu pricina chiar de Dumnezeu căruia i se lipise pămîntul de degete și și le-a șters de buricul Evei. Sau poate a făcut-o intenționat, ca să aibă și femeia o armă cu care să se apere în fața forței bărbatului? Nici specialiștii australieni, care au dat ca posibilă varianta, nu au ajuns la vreo concluzie. Și poate că e mai bine așa, milioanele de bărbați care se nasc au și ei, astfel, un orizont larg de cercetare. Ce e interesant e că fiecare o ia de la zero, fiecare are impresia că ăilaltî, de dinainte, au pornit pe o pistă greșită, au cercetat degeaba.

Hai să îți spun, Aiana, cum mi-am început eu cercetările în domeniu. Că fiecare bărbat are în spate un trecut de specialist, rezultatele fiecăruia sînt unice și spectaculoase.

Prima fofolancă pe care am văzut-o în viața asta a fost a doamnei Friș. În altă viață, nu știu...! Aveam vreo patru, cinci ani. Doamna Friș se întinsese într-un fotoliu cu un ziar în față. Citind, a adormit. Picioarul drept i-a alunecat pe marginea fotoliului, halatul de casă, de molton gros, i-a alunecat și el. Eu stăteam întins pe covor și desenam puncte colorate pe un caiet de dictando. După ce am terminat pagina am vrut să îi arăt doamnei Friș cerul înstelat de pe pagina mea. Am ridicat privirea. Și atunci, între picioarele doamnei Friș am văzut ceva. Ceva roșcat. Un șoarece? M-am apropiat să vād. Am început să analizez. De aproape. De foarte aproape. Am ajuns cu ochii pînă lîngă botul aceluia animal ciudat. Numai că animalul acela roșcat a început să miște, să se încordeze. Probabil că voia să sară la mine, să mă muște de față. Mi-am

dus mâinile la ochi și am țipat. Doamna Friț a țipat și ea. Atîta a fost. Doamna Friț și-a tras halatul peste picioarele groase, albe, umflate la genunchi.

Un șoarece! Am văzut un șoarece acolo!, i-am spus eu îngrozit.

Gata, nu mai e, mi-a spus doamna Friț. L-am prins în capcană. Mă duc să îl duc afară!

Și doamna Friț s-a dus la baie. Peste cîteva minute am auzit cum a tras apa. Șoarecele se dusese. Cred că îi povestise și mamei despre asta, pentru că atunci cînd era vorba de vreun șoarece în conversație, chiar dacă era vorba de Tom and Jerry, atît doamna Friț cît și mama surîdeau. Am mai văzut fofoloance în copilărie, nu a fost doar cea a doamnei Friț. Prin clasa a doua sau a treia, m-am înscris la prima mea *poștă*. Așa se numea procedeul. Consemnul ca să participi era: mut ca un pește. Cine nu știa să fie mut ca un pește, nu era primit la *poștă*. Se făceau verificări, erai pus la probe. Eu le trecusem. Cel care organiza poștele era un văr al unui coleg de clasă. Ne convoca sub un pod peste care trecea, de cîteva ori pe zi, trenul. Tipul, căruia toți îi spuneam Parașută, dar care avea alt nume, pe care nu i-l mai știu, ne lăsa să îl așteptăm zece, douăzeci de minute. Îl așteptam cu încordare, probabil că făcea intenționat asta, să ne încălzească. Ne sfiam unul de altul, mai hăhăiam noi, dar cu oarecare afectare. Venea, în sfîrșit, Parașută. Ne întreba dacă am stabilit ordinea. Nu, nu o stabilisem. De fiecare dată era la fel. Ne organiza, ne punea cîte unul în spatele celui alt. Chipuri transfigurate. Unii erau la *prima poștă*, alții aveau ceva experiență. Apoi ne punea să scoatem banii în palmă. Îi arătam monedele încălzite în buzunare. Rareori hîrtii. Dacă îndrăzneai să te prezinți acolo fără bani, sau cu bani puțini, erai ejectat de grup ca o măsea stricată. Nu se negocia nimic, prețul era unul singur, prestabilit. Și erai amenințat cu bătaia de toți ceilalți dacă suflai vreo vorbă. Apoi Parașută se așeza pe o piatră, își așeza geanta pe genunchi, de unde scotea o revistă a femeii dezbrăcate, dispuse în toate pozițiile posibile. Te prezentai în fața lui, tremurînd, cu monedele de un leu în palmă, i le treceai, le număra, trebuia să fie zece, după care Parașută, preț de un minut îți răsfoia revista în față. Nu aveai voie să o atingi, îl costase o avere, o cumpărase de pe piața neagră. Un minut, atît. O vreme număra cu voce tare. Destul de repede. Prea repede. Apoi, după ce adunase destui bani își cumpărase un cronometru pe care îl activa din momentul în care te prezentai în fața lui. Cine mai avea bani, se așeza din nou la coadă. Alți bani, alt minut. La un moment dat Parașută se uita la ceas, gata, spunea, ca și cum femeile din revistă ar fi obosite, trebuia să se odihnească și ele, strîngea revista, o învelea cu grijă într-o coală albăstră, o strecura în ghiozdan, între caiete. Plecam tăcuți. Mai schimbam impresii. Unii preferau blondele, alții își fixau în minte vreo brunetă. Pizdulicele lor în schimb erau de o uniformitate copleșitoare, concluzionam noi.

Aiana (*acum, dar și altă dată, cînd am mai reluat subiectul*): Tontule! Uite, țî-o bag în ochi, ventuză pe ochi țî-o pun. Am să-i fixeze un aparat de taxat, zece lei minutul, mă umplu de bani. Îți dai seama, că i-ai dat din banii casei lui Parașută ăla? Că dacă puneai banii ăia deoparte, leu peste leu, azi îi încasam eu? Mă, dar păm_pălăi mai sînt bărbații ...! Da, da ...! (*Apoi, mimînd visarea:*) Știi cînd am văzut eu prima puță de mascul? Tot așa, aveam vreo patru ani, patru ani și ceva. Vine o *pretină* de-a mamei cu plodul la noi. ăla, vreo trei ani, cred. Sau patru? Un bondoc, îngrășat ca un purcel numai bun pentru masa de Crăciun. Nici mâinile nu i se lipeau de corp, de grăsime, în jurul gîtului avea grăsimea ca un fular. Buun. Mămăile stau de vorbă, al meu face căcuța așa, al meu papă așa, a mea e nemaipomenită, al meu este genial ...! Îl iau pe bondoc la mine în cameră, să ne jucăm. Sărim coarda? Sărim. Io, cinismu` în persoană. ăla sare ca bidonu` cu murături. Țopăie, dar nu poate desprinde amîndouă piciorule de pe parchet. Mai mult lipăie, își trage curul în sus, dar curul nu se lasă, e mare, e de plumb. Mămăile servesc cafele, lichioruri, dau înainte cu gura: al meu face așa, a mea zice așa, al meu papă tot, pe-a mea o fac balerină ... ăstua i se rup pantalonașii în fund de efort. I-i scot. Sînt mai mare, așa că prostovanul mă ascultă fără să crîncească. Atunci îi văd masculului organu`. I-l analizez. Îi stîrnesc și lui curiozitatea. Ne apucăm amîndoi să îl analizăm, tragem de piele. ăsta, parcă atunci își văzuse prima oară aparatul de pișat, stătea cocoșat peste puță, gifia, era ca o bilă de carne. Atunci îmi vine ideea să-i netezesc locul, așa ca aduc foarfece, să îi tai protuberanța, ca să analizăm ciucurul de carne mai bine. I-am spus, uite eu nu am așa ceva și tot fac pipi. Îi arăt și lui chestia mea. Se holbează, pune mîna, vrea să bage degetul... Poate că așa ar fi trebuit să fie și la el, numai că ai lui nu au observat pînă acum, nu și-au dat seama. Ia să facem noi ordine, să îndreptăm natura ...! Cînd tocmai îi poziționam organu` în ghilotină, în ăsta se trezește instinctu` de conservare și începe să urle.

Mămăile sar amîndouă, rup ușa.

Mă dezarmează.

Palme, urechi dezbrîrnate.

Aia plîngea, urla, blestema.

Mama plîngea, urla, blestema.

ăla urla și el.

Mă-sa îl pupa la organ, îi sufla între picioare. Puah!

Eu stăteam cu foarfece în mînă, gata să mă apăr. Chiar că nu pricepeam ce atîta tevatură pentru un sfîrc de carne!

Niște tîmpiiți!

(Din romanul "Luna zadar",
în pregătire la Editura Cartea Românească)

La capătul ploii

Ploua. Ploua torențial. Strada se transformase-ntr-o baltă întunecată. M-ascundeam sub umbrelă de fulgere. Între două tunete asurzitoare, îmi simțeam picioarele mișcându-se mecanic prin apa rece. Mi se părea că n-o să mai ajung. Pași incerti. Sărituri mimate. Parcă altcineva se mișca în locul meu.

Demult îmi plăcea s-alerg prin ploaie, fără să mă tem de nimic. Unde s-au ascuns ploile acelea...?

De cîte minute alunecam prin ploaie? Parcă toți oamenii s-ascunseseră în spatele vitrinelor luminate. Traversam piața centrală, în care bradul de Crăciun strălucise albastru-argintiu cu cîteva luni în urmă. Ca să scurtez drumul, am luat-o printre blocuri și, în scurt timp, m-am trezit în fața nucului bătrîn. Urgia se abătuse și asupra lui. Mai aveam cîteva pași pînă să mă pot adăposti în scară.

Nu m-am oprit pînă la ușa. Am bătut și-am intrat fără să mai aștept să-mi deschidă. Intuiam că mă așteaptă. Felinarul prins pe unul dintre pereții opuși ușii de la intrare se reflecta în oglinda de pe celălalt. Din hol se distingea biroul, cu ușa la perete, luminat doar de fulgerele de-afară.

El stătea în fotoliu, cu nelipsita țigară, și privea crengile nucului izbîndu-se de geamuri. Desprins din gândurile despre mine, m-a privit tăcut. Știam că m-aștepta de multe ore, dinainte să se pună ploaia.

Nu voiam să-i spun că am întîrziat fiindcă avusesem foarte mult de lucru. Aveam mereu, și unul, și altul. Făcea parte din obișnuitul existenței noastre. Nu eram nici primii nici ultimii pentru care timpul devenise o mare problemă.

Puteam să mă duc acasă. Eram suficient de obosită pentru asta. Să mă întorc acasă, cum făcusem de-atîtea ori, și pe drum să m-ascund în imaginile de la fereastra microbuzului.

Pădurea cu frunze verzi, galbene, roșcate, cafenii. Pădurea fără frunze, scheletică în lumina roșie a asfințitului. Sau pădurea de copaci negri, acoperiți de zăpadă. Adesea și eu îmi pierd culorile și rămân în alb-negru.

Cel mai frumos e cîmpul cu sânziene. Un cîmp galben și înmiresmat, în care-i o minune să te pierzi... La vremea sânzienelor înflorite, călătoresc împreună cu Filip, colegul meu. El e captivat de sânziene. A devenit, așa, un fel de obsesie. În fiecare vară le adună pe toate, una câte una, și le-nchide în cartea lui de versuri.

Toamna, tîrziu, pe cîmpul gol de sânziene gonește vîntul. Mă fac mică-n scaunul meu, în timp ce microbuzul pare că se mișcă în cerc din cauza serpentinelor, și mă gândesc cum ar fi să nu mai ajungă niciodată la capătul drumului. Sau să se oprească undeva, într-o stație dintr-un alt timp, care să treacă

mai încet și în care oamenii să nu mai fie așa de ocupați și de singuri. Să nu mai trebuiască să iei microbuzul ca să nu mai vezi cît de trist este el și-n schimb, să te-nâlnești cu tristețea ta de-acasă. Sau să te oprești și să-l duci cu tine pe cîmpul de sânziene, s-ascuțați cum bate inima pămîntului...

Asta era ploaie de primăvară, mai era mult pînă să înflorească sânzienele... Apa se scurgea din hainele mele ude pe covor. Mi-era frig.

- Ai ajuns, domnișoară? Avea un zîmbet indecis. Nu-mi plăcea deloc să-mi spună „domnișoară”. Era cantr-o conversație englezească, de conveniență.

- Plouă foarte tare afară.

Da. Văd. Ești udă toată.

Simțeam că mi-e imposibil să parcurg cei doi metri care mă separau de fotoliul lui. Mi-aș fi dorit să se ridice și să mă ia în brațe. Să nu vorbim nici despre ziua lui de lucru, nici despre a mea. Nici despre politică, nici despre viața tîrgului, nici măcar despre literatură, de care eram amîndoi pasionați.

Aparatul de radio era închis. Într-o seară de vară, dansaserăm acolo, în hol, pe bluesurile generației noastre, apoi ne plimbaserăm, tîrziu, pe străzi.

Am exersat prea mult să ne-ascundem și să vorbim fără să fim auziți, fiecare de celălalt, ca și cum ne-am teme de replica lui.

- Du-te și pune ceva uscat pe tine. O să răcești.

Ușa de la baie, din lemn, avea un geam care imita vitraliul - o combinație de roșu, verde, albastru și galben. Am găsit, pe cuierul din spatele ei, lîngă halatul lui albastru, pe cel alb, pe care îl foloseam eu. Poate nu doar eu. Și, în mod sigur, îl folosise altcineva înaintea mea. Sau era halatul lui de schimb, în care nu-l văzusem niciodată. De fapt, cum aș fi putut să-l văd, din moment ce mi-l oferea mie...

Mi l-am pus și m-am privit în oglindă. Cu halatul alb, cu părul ud de ploaie, cu buzele roșii...Nu mai eram o femeie foarte tânără. Niciunul dintre noi nu mai era. Dar în momentul acela eram fericită că se afla acolo, în fotoliu, aproape de mine, și că nu alergasem spre stația de microbuz.

Gîndul ăsta devenise brusc o certitudine, printre toate incertitudinile pe care le trăiam. Nu mai conta dacă o să se decidă să-mi spună că i-a fost dor de mine sau o să mă privească în continuare tăcut, cu țigara lui...

Mi-am așezat încet, somnambulic, vechea brățară de argint pe noptieră... Din nou oglinda. Altă oglindă. Și altă imagine. Apoi am văzut iedera. Minunata iedera de la fereastră se zbătea captivă în oglindă.

Ce frumoasă putea să fie noaptea de-afară! Înfricoșător de frumoasă.

Puteam să mă duc acasă. Eram suficient de obosită pentru asta. Să mă întorc acasă, cum făcusem de-atîtea ori, și pe drum să m-ascund în imaginile de la fereastra microbuzului. Pădurea cu frunze verzi, galbene, roșcate, cafenii. Pădurea fără frunze, scheletică în lumina roșie a asfințitului. Sau pădurea de copaci negri, acoperiți de zăpadă. Adesea și eu îmi pierd culorile și rămân în alb-negru.

proză

Nu sunt printre cei care consideră critica genetică un curent de secol XX; dimpotrivă, este foarte actual și productiv. Dar susțin că acest tip de critică este atât de strâns de filologie, încât pe mari porțiuni este însăși filologie. Ceea ce vrea (visează) Ioana Bot nu este, așadar, o ediție – ci un instrument de lucru, un fel de pinax desfășurat.

cronici

„Odi et amo” la Ioana Bot

Citesc cam târziu cartea Ioanei Bot „Eminescu explicat fratelui meu”, foarte inteligent scrisă, plină de sugestii de lectură, cu o bibliografie din zona esteticii europene și americane ce-i poate face pe mulți invidioși, și dacă mă pronunț despre ea este nu numai pentru a echilibra întrucâtva fișele mele de lectură anterioare, în care o vedeam ca pe o mică vrăjitoare ce vrea să otrăvească marea eminescologiei cu pipeta, dar și pentru a încerca un fel de dialog cu tinerile, adică noile, generații dornice de exegeză, pasionate dincolo de iubire pentru actul exegetic; cred că nu numai dânsa, dar dânsa în mod special și într-o emulație ce o poate propulsa ca lider, face „exegeză” fără verbul „ago”, adică este dornică să epuizeze, să ducă la capăt, „ex-”, ceva pe care nu l-a urmărit în ceea ce este, ci preponderent în cum este. Spun de la început că am citit-o (și o consult) catullian, cu acel *odi et amo* atât de atractiv în fond. Pentru mine, exigo, exigere, exegi, exactum rămâne, ca sens, în datele lui prime: a *mâna la păscut o turmă*, adică a scoate din staul o turmă de capre, de pildă, a le duce pe o colină, a le paște – și apoi neapărat a le aduce înapoi, ca să fie îndeplinită exigența prefixului. Când ai în față numai cercul, a *duce* – a *aduce*, adică numai scopul, e simplu: măsori timpul și spațiul, fixezi ținta și lucrul poate merge mecanic; dar dacă n-ai țărță și te prinde vremea rea, dar dacă se rătăcește un ied, dar dacă dau lupii?! Un exeget, așadar, trebuie să știe tot timpul câte animale are în pază, care sunt ele, să le cunoască, unde se află fiecare în orice moment, cum să le aducă pe lângă sine când vin ploile... Altfel e simplu: drumul poate fi chiar asfaltat, animalele se transportă cu mașina – exegeza e chestie de tehnocrat...și poți exclama horațian: *Exegi monumentum* („Am desăvârșit un monument”) la fiecare ducere-aducere a turmei sale.

Vreau să spun că autori precum Ioana Bot merg rapid pe autostrăzile eminescologiei, fac un *du-te vino* continuu și performant așteptând după fiecare cursă aplauzele – binemeritate, desigur. Este altfel decât în natură – dar, în fond, la fel de profitabil. În ceea ce mă privește, eu nu pot decât să pledez pentru cealaltă cale, nu am cum s-o institui drept unica; iar mijloacele mele sunt limitate în fața abundenței de „schime, cântece și jocuri” pe care atâția le „aplaudă frenetic”. De altfel, în ordine teoretică aceste două căi sunt convergente. Plăcerea de a sta între caprele tale, de a le cânta, ca Tityrus, sub frunza fagului meditănd pădureț? – Dar este o simplă plăcere de păstor de litere, să spunem, pe când cealaltă, de a izbândi în orice raționament, în cuvinte alese, este una publică, decorativă.

Dar să revenim la oile noastre. „Autostrada” Ioanei Bot se numește Perpessicius, mai ales „districtul” volumului I (1939) și cel al vol. al IV-lea (1956), cu scurte abateri în lateral, repede reprimite din motive de scop: riscă să se rătăcească în zăbavă dacă rămâne prea mult în poienile postumelor sau în cele ale prozei. Pe acest drum „motorul” care o propulsează este școala de eminescologie de la Cluj (mai ales Ioana Em. Petrescu și D. Popovici) – iar în față îl vede mai ales pe G. Călinescu, pe care-l „claxonează” la fiecare cotitură.

Nu e un reproș, ci o constatare: ediția Perpessicius a devenit un fel de bloc de granit pe care ne scriem fiecare impresiile. Chiar așa? Nici o fisură, nici o denivelare? Fisurile apar, totuși, în citațiile noastre, când îl modernizăm după ortografia lui 1953 schimbându-i apostroful în cratimă, ori când îl cităm din memorie, punând uneori cuvinte de la noi ori schimbând punctuația după cum ni s-a fixat recitarea interioară pe placa aceleiași memorii. Am spus-o de atâtea ori, cu argumente de text, și nu am obosit, „exegeții” de astăzi îmi împospătează mereu pofta reluărilor: pentru antume, Perpessicius face o împăcare amiabilă a termenilor și punctuației între Maiorescu, G. Ibrăileanu și C. Botez, și nu ține cont de „Convorbirile literare”, locul primelor tipărituri eminesciene. Nu notează la subsol

sau în comentarii diferențele, astfel că ele reies numai din confruntări de text. Oricum ar fi, o ediție, oricare ar fi ea, chiar de diamant nu numai din granitul cel mai tare, trebuie comparată cu ceva, „verificată” într-un fel oarecare, discutată în literă pe ici pe acolo, nu numai preluată în cuvânt (eu consider și semnele de punctuație tot litere). Noile generații par a schimba vorbele lui Vergiliu de mai sus, zicând cam așa: „Nos *litterae* fugimus...”, dornice să plonjeze cât mai repede în cuvânt, în idee. S-a stins școala instaurată de G. Călinescu, acela care verifica nu numai edițiile, dar și manuscrisele între ele – și care a dat măsura: Eminescu poate fi cunoscut și în pânză de borangic, de către publicul mai larg, dar și în mătasea lui originală, de către cei care pătrund în laboratorul de creație și în cercul editorilor lui. Pânza lui Arahne se țese din sine, în timp ce imitațiile ei în firul cel mai fin sunt, totuși, umbre, lumină secundă. „Divinul critic” nu impunea modelul arahnid, doar îl propunea; vorbea chiar cu respect, înțelegere și – unde era cazul – cu moderată lui admirație de țesăturile fine făcute de mână omenească; dar ținea în rezervă, ca pe un memento, observația sa. Școlile de eminescologie de după G. Călinescu, mai ales cea de la Cluj, au reținut de la el ce poate să i se reproșeze, ce e oarecum aberant, au accentuat, au ridiculizat uneori greșelile sale de lectură (lecțiunea „Basmele copite cresc”, pentru „copile” a făcut epocă) – dar în același timp s-au dispensat de text, de *litterae*, n-au prea frunzărit manuscrisele, edițiile le-au dat la o parte pentru aceasta-una-singură a lui Perpessicius...Era locul să spun aici aceste lucruri, pentru că Ioana Bot îl ceartă (citește: *disprețuiește*) pe G. Călinescu atât cu voce proprie cât și cu vorbele înaintașei ei clujene, Ioana Em. Petrescu (și chiar cu cele ale ilustrului părinte al acesteia, D. Popovici). Fiind vorba de școli de gândire diferite, eu cred că polemica nu și-ar avea locul, mai degrabă ar fi bine să se definească fiecare pe sine. Nu e vorba, aici, cătuși de puțin de a știrbi meritele Ioanei Em. Petrescu, dar să facem distincția: studiile ei despre Ion Budai-Deleanu, de pildă, completează fericit și racordează la universal (european) notele ediției Profesorului Florea Fugaru – dar ea nu-l editează pe Budai-Deleanu (la „Țiganiada” mă refer). Racordările lui Nichita Stănescu la universal, mai ales a filosofiei din „Laus Ptolomaei”, sunt exemplare și ar trebui să figureze în manualele școlare (mă mir și eu, ca atâția alții, că nu se prea citează; oare de ce?). În privința lui Eminescu (poezia mai ales), dânsii, clujenii aceștia despre care vorbesc, sunt o expresie înaltă a țesăturii în *borangic*, după dihotomia călinesciană, însă aș adăuga: aceste dantelării de gând, atât de clare, de mătăsoase, această horbotă florală de idei – nu sunt altceva, în eminescologie, decât tivul, marginea frumos dantelată a feței de masă – așternută în mijlocul nostru de, între puțini alții, G. Călinescu. Ce-ar fi ele, aceste dantele, fără suprafața la care se atașează? – Simple gablonzuri puse ghem în cușetele magazinelor de băcănie...Este cazul să insist?! G. Călinescu a indicat un drum, Drumul exegezei – iar cei cărora li se pare greu zic și că e inutil, și că „drumarul” a avut ochii nu știu cum, a făcut nu știu ce politică, etc. Distinguendum est.

Iată, de pildă, cum și-ar dori Ioana Bot o ediție, și de ce nu agreează fotocopiarea actuală a corpusului de manuscrise eminesciene; explică pe cazul „*Odei (În metrul antic)*”, după ce o analizează pe larg ironizându-l, desigur, pe G. Călinescu pentru inapetența față de acest poem eminescian: „O ediție electronică a corpusului, care ar permite reconstituirea dinamismului redactării, punând variantele succesive să își performeze ivirea în pagină și transformarea, este singura capabilă să restituie o „hartă a modificărilor din manuscrise” *in the process*, de la o versiune la alta, eliminând orice tentativă de ierarhizare retroactivă a variantelor în succesiunea lor. Ea ar dovedi ceea ce în ediția monumentală se citește cu atâta dificultate, încât „scapă”

exegezei: și anume faptul că nivelul lingvistic (cu tot ceea ce comportă el: sintaxă, lexic, relații gramaticale etc.) este mai puțin important pentru poet decât respectul pentru formula metrică aleasă. Ceea ce caută el nu este expresia unei idei (sau a unei teme), ci realizarea unei forme care *dă sensul textului*. Exegeza tradițională consideră că încercările metrice colaterale sunt „ininteligibile” pentru că suspendă logica limbii spre a realiza o formă metrico-prozodică. Dar semnificația poetică poate fi dată de însăși suspendarea logicii lingvistice, precum și de preeminența formei. (ca în literatura de constrângere, în general). Mai puțin un text de citit, cât un „film al genezei”, o ediție electronică profesionistă ar evidenția logica opțiunilor auctoriale, fie și numai prin dinamizarea succesiunii lor pe pagină. Totodată ea ar permite geneticienilor și un unghi de abordare, potrivit căruia „obiectul nostru nu va fi să decidem ce se petrece în operă, ci să demontăm mecanismele, să arătăm cum se petrece asta. Să studiem o funcționare, un travaliu”. Transformarea corpusului – cu mijloacele oferite de tehnologia actuală – într-un text „serial, mișcat adesea repetativ”, performat pe ecran, ar restitui o formă într-un spațiu nou, într-un context nou, pe un suport diferit, ar restitui un text în procesualitatea sa, ceea ce le este imposibil edițiilor filologice pe hârtie, imobile, monumentale, liniarizate.” (p. 114-115). Citatul mai lung este din Jean Bellemin-Noel, 1979, cel mai scurt este din Jean Starobinsky, 1989; pe primul îl păstrăm mai ales pentru a se vedea diferența aristoteliciană dintre *ce este* și *cum este* ceva; pe amândoi îi invocăm pentru anii luării de cuvânt: se pune, desigur, problema edițiilor electronice și în 1979-1989 („Index Thomisticus” este o performanță deosebită a culturii italiene, catolice în general) – dar...cât de performante erau pe atunci calculatoarele?! Treceam; și Jules Verne a anticipat submarinul; dar observăm: cu deziderate vechi autoarea pledează pentru realizări viitoare; putea să caute argumente în prezentul nostru tehnologic.

Nu sunt printre cei care consideră critica genetică un curent de secol XX; dimpotrivă, este foarte actual și productiv. Dar susțin că acest tip de critică este atât de strâns de filologie, încât pe mari porțiuni este însăși filologie. Ceea ce vrea (visează) Ioana Bot nu este, așadar, o ediție – ci un instrument de lucru, un fel de pinax desfășurat. Ceva oarecum asemănător a făcut, pe suport de hârtie cu suficiente fotocopii după manuscrise și cu transliterări lineare dar urmând lungimile versurilor, D. R. Mazilu în ediția sa din 1940 (pe care Perpessicius o numise „monstrum infelix”) – dar numai pentru 10 poezii eminesciene (*Oda...* nu este printre ele). În anii noștri, la desfășurarea ediției Perpessicius pe manuscrise a lucrat mult, și cu rezultate formidabile, D-na Gabriela Dumitrescu, șefa Serviciului de manuscrise al Bibliotecii Academiei Române; programul s-a aflat pe *Internet* ani la rând, și sunt printre beneficiarii lui – nu știu de ce astăzi a fost retras. Oricum, este vorba de ediția Perpessicius, adică de afilierile de manuscrise făcute de acesta. Un pinax la „*Odi (În metrul antic)*” își poate face, astăzi, oricine, cu harta manuscriselor în față și luând, tot de pe *Internet*, textele scanate în ediția Eugen Simion. Repet: nu va putea schimba nimic din ce a stabilit ediția lineară, va face, cel mult, procesualitatea fișelor manuscrise ale lui Perpessicius însuși. Cum va fi aceasta? Cu cerneală roșie, neagră, violet, albastră, cu versuri întregi, frânte, tăiate, drepte, oblice, etc. Dar ce va fi ea?! – Desigur, ediția de bază...expandată. A, vrei să schimbi filiația manuscriselor? Atunci ieși din ediție, o confrunți cu afilierile făcute de antecesori (C. Botez mai ales, dar și I. Scurtu, Ilarie Chendi etc.), consulți și studiile lui Vladimir Streinu la ediția Perpessicius, și pe cele ale lui G. Călinescu, nu-l uiți nici pe Șerban Cioculescu, de Petru Creția nu te poți dispensa – și vei constata, repede-repede, că nici nu poate fi

vorba de ceea ce visează autoarea mai sus: „...eliminând orice tentativă de ierarhizare retroactivă a variantelor în succesiunea lor”. Un criteriu de ordine din afară ești obligat să aplici, chiar dacă faci ediția ta, pentru că „succesiunea”, așa cum se prezintă, adică cele câteva mii de versuri întregi sau fragmentate etc., nu este una naturală, nu este un proces care se desfășoară, ci autorul, care este Eminescu, a scris pe suport de timp și de spațiu întâmplător: acum, aici, apoi mai sus, apoi mai jos, a revenit, a reluat o dată, de două ori: cine poate face ordine în creierul unui om?! Critica genetică nu se erijează, totuși, în chirurgie craniană – iar obsesia aceasta a „evoluției” ca proces continuu nu vine din sine însăși, ci este mai degrabă încercarea ei de dialog cu științele sociale. Altfel, e simplu să luăm ideile ca pe verze, de pildă, zicând că o varză crește, se dezvoltă, până când devine varză învoaltă, ajunsă la maturitate, pe care o poți folosi la tocană – ori să treci puntea cu ea în brațe ca să nu ți-o mănânce...capra. Poți coborî de două ori în apele aceluiași râu, adică și tu după Eminescu sau după oricare alt autor? Poți determina, în cursul lui, care este izvorul prim, cel fâșnă din stâncă, și apoi care sunt izvoarele ce se varsă succesiv în el?

Cu acest tip de paradoxuri ne întreține Ioana Bot în meditațiile sale despre „ediții profesionale”, și înțelegem de ce. Păi, sigur că da, Ioana Bot vrea certitudinii, ediții în care să poți jura, granit din granit ca să poată dânsa construi din ele. În fond, ea reface polemica dintre lingviști și filologi de la noi, din anul 1964. Antrenați în marea campanie a dicționarelor noi de tot felul, lingviștii le cer filologilor să le pună la dispoziție lucruri ferme, ca să construiască dicționarul limbii poetice a lui Eminescu, de pildă, în mod certamente științific. *Filologia*, spun ei apăsător, este o știință ajutătoare a lingvisticii și trebuie să se pună pe treabă. Eminescu, de pildă, oscilează, are când rotund, când retund, când rătund: unde clasăm cuvântul, la ră-, la re- sau la ro-? Sunt diferențe de pagină, se încurcă alfabetul. Dar cu *resare* și *răsare*, cum facem? Cu *binișor* și *bineșor*, *sară*, *seară*, *răpezite*, *repezite*, etc., etc. Din regină a științelor umaniste, filologia devine, dintr-odată, *ancylla tes linguistikas*. Din păcate, mulți filologi au acceptat și au propus ferm uniformizările, care au pătruns, de atunci, masiv în poezia eminesciană – introduse, repet, de către lingviști cu acordul acestora. Nu și cu acordul lui Iorgu Iordan, însă, care restituie, teoretic, statutul de regină respectată al filologiei (iar în ediția Creangă, a sa, scapă multe forme dorite de autor – nu le lasă pe toate, însă). La fel dorește, acum, și Ioana Bot: ca filologia să devină o știință ajutătoare a ... criticii genetice. Numai că se opune, după părerea mea, și cum văzurăm mai sus, chiar Aristotel: filologia spune ce este un lucru, pe când lingvistica arată cum sunt el.

Neavând o asemenea ediție „profesionalistă”, Ioana Bot folosește ce folosesc toți: ediția standard. Cu neatentii precum aceasta, de pildă, chiar în deschiderea unui capitol: „Probabil când vorbim despre corpul martirizat din imaginarul poetic eminescian, versurile care ne vin tuturor în minte sunt: *Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus / Ori ca Hercule înveninat în haina-mi*, respectiv: *Ca să pot muri liniștit, pe mine, mie redă-mă* – expresia unei suferințe a trupului, respectiv expresia sfâșierii de sine a subiectului, din care acesta se roagă să fie mântuit.” (p.149). Două greșeli într-un citat; ba sunt chiar patru. Vedeti cum spune: „ne vine în minte”; aici versul 2, *Pururi tânăr înveșmântat în manta-mi*, acoperă înveninat în manta-i. Este ceea ce spuneam și eu: are o pasiune dincolo de iubire pentru poezie, asta o face să „empatizeze” într-atât cu situația, încât să-l înveșmânteze pe Hercule în propria ei haină; dacă așa fi (mai) rău, așa spune că-și dă haina de pe ea, dar nu o văd de loc olteancă...mai degrabă pare mica vrăjitoare de la începutul acestor notații care vrea să otrăvească marea, iar acum pe Hercule însuși, cu pipeta. Mai jos, „Mie redă-mă” este vers de sine stătător, dar îl leagă de cel precedent. Cum e, însă, cu virgulele? Perpersicius are așa: „...ca Nessus, / Ori ca Hercule.” Mai jos: „liniștit, pe mine / Mie redă-mă”. Mai întâi îi ia o virgulă lui Perpersicius, apoi îi pune una de la ea. Eu repet: exegeza e chestie de litere, nu de

cuvinte. Dacă nu ai sensul primar, cum să deduci sensuri mai înalte?!

Drept e că și Eminescu pare, aici, oarecum tautologic – G. Călinescu s-ar zice că are dreptate să nu prea agreeze *Oda*: cum să ardă ca Nessus? Acesta a murit de săgeata lui Hercule și i-a dat Deianirei ulciorul cu sânge din corpul său ca să-i moaie tunica soțului în el când va simți că n-o mai iubește: sângele lui Nessus era otrăvit și l-a ars în interior pe Hercule, care și-a organizat moartea punând să i se clădească un rug din lemne de stejtar, și urcându-se pe el ca să ardă la propriu. Focul (interior) se mistuie în foc (exterior). *Oda* eminesciană este o foarte încifrată exegeză a mitului, și nu cred că se rezolvă în „mântuire”. Fiind atât de concentrat, textul trebuie lăsat (înțeles) în punctuația autorului. Pe scurt, relația Nessus-Hercule este una de cauză-efect: haina care-l chinuie pe Hercule vine de la celălalt. Comparația dublă rezolvă nu un eventual lapsus, ci sublimarea relațiilor și transmiterea, în mit, a efectului (cămașa muiață în sângele lui Nessus) – către cauză, care este același Nessus. Presupune, cu alte cuvinte, că Nessus care are un sânge otrăvitor trăia, ardea de viu cu acest sânge în sine – înainte de a-i transmite aceeași pedeapsă lui Hercule. Nessos înseamnă insulă în grecește, și asta devine centaurul săgetat după ce-și transmite focul pasiunii, o insulă (spălată de apele mării).

Revezi, în acest sens, versul 2, în punctuația „Convorbirilor literare”, deci a lui Eminescu: nu are virgulă după el, textul fiind așa: „Nu credeam să ’nvăț a muri vro’dată, / Pururi tânăr înfășurat în manta-mi / Ochii mei ’nalțam visători la steaua / Singurătății;” (La Ioana Bot, după ed. Perpersicius și de la sine, punct și virgulă după primul vers, virgulă după al doilea, punctuație albă la final, *muri, nălțam*, cratimă în locul primului apostrof, legat: *vreodată*). A se citi cu apostroful larg și cu accent pe *i*: *să ’nvăț a muri vro’dată*, și reiese limpede sensul: să aflu vreodată că voi muri. Eroul din *Odă (În metrul antic)* se crede / consideră nemuritor (și singur; „nemuritor și rece” este în *Lucaferul*), ca Hercule ori ca Nessus – până când se ivește pasiunea, afectul, suferința – după care (iși) rezolvă nemurirea prin alternativa păsarea Phoenix/nepăsare tristă. De unde virgula aceasta insidioasă, redundantă: „...pe mine, / Mie redă-mă”? *Oda* lui Eminescu se referă în egală măsură la Nessus și la Hercule, și chiar mai mult la Nessus: acesta a fost cuprins de pasiunea pentru Deianira. Sunt, în fond, două măsuri ale nemuririi predestinate – și sortite, totuși, de către pasiune, morții: prin împietrire ori prin volatilizare. Ambele ducând în același loc, către moarte, iar miracolul, pasărea Phoenix, ținând de întâmplare / destin /zeesc (alțeva decât omenescul) – le neagă pe amândouă pentru a reveni la sine însuși. Cum să nu experimenteze poetul modelul Napoleon, când acesta a fost exilat pe o insulă (*nessos*)?

Și de aici vine „ciuda” mea pe o carte atât de frumos scrisă precum aceasta, a Ioanei Bot: ce lucru minunat i-ar fi ieșit dacă făcea câteva confruntări de texte, dacă-l compara pe Perpersicius cu, de pildă, „Convorbirile literare”? Trebuie să zăbovești mult în literă (iar semnele de punctuație sunt tot litere, grammata, se incizează și ele, sunt semne în text) – până a plonja în cuvânt... Măcar titlul să-l fi preluat eminescian: *Odă (În metrul antic)*, nu „(în metru antic)”: este vorba de *măsura* antică a odei, a ideii de odă, de ideea de „metru” ca „măsură” ...

Ioana Bot își definește cartea „exerciții de microlectură”, și așa mai avea vreo 10-15 locuri cu observații la text, pe nanofilologie, dar îmi ia timp și spațiu prea mult, mai ales că eu consider că am descifrat și motivația demersului său exegetic (pasiune dincolo de iubire), și modalitatea (epatarea prin racordare la cuvânt); câteva locuri vreau, totuși, să le discut aici.

Încep cu *Melancolie*, poem publicat de Eminescu în 1876, în grupaj cu *Lacul*, și discut numai literale. În aceeași revistă, aproape pe aceeași pagină, poetul are (formele din *Convorbiri*): „...Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost, / De-mi țin la el urechea – Și răd de câte-ascult / Ca de dureri străine?...Parc’ am murit de mult” – dar „Și eu

trec de-alung de maluri / Par’-c’ascult și par’-c’astept”. Descompusă, forma *par’-c’ascult și par’-c’astept* dă sensul (*eu*) *pare că ascult/astept, pare că eu ascult/astept*. Este prelungirea ideii din *Melancolie*: „eu” nu mai este, pare că a murit de mult – iar acum „tentează”, din afară de sine, trecerea lacului. Profesorul Gh. Bulgăr sugera că întreg acest grupaj de patru poezii, din 1876, ar trebui considerat un singur poem în patru timpi. Ioana Bot sacrifica o pagină și jumătate la „parcă” din *Melancolie*, alunecând, însă, peste asemenea „amănunte” de literă. Tot aici, dânsa discută luna „moartă” pe câteva pagini scrise cu nerv. Situația textuală (din *Convorbiri*) este așa: „Părea că pintre nouri s-a fost deschis o poartă, / Prin care trece albă regina nopții moartă – / O dormi, o dormi în pace pintre făclii o mie / Și în mormânt albastru și n pânze argintie, / În mausoleu-ți mândru, al cerurilor arc / Tu adorat și dulce al nopților monare!”. Ioana Bot pune, după unele ediții (între care și Perpersicius), între virgule „al cerurilor arc”, rezultând că este vorba de mausoleu. Nicidecum: mausoleul este pătrat, „al cerurilor arc” este, aici, luna – care, atenție, devine de gen masculin: „al nopților monarc” (ca în limba germană, de pildă, *Der Mund*). „Mausoleul” este figurat de clădirea norilor ce înconjoară astrul nopții, în rest, „moartea” lunii e o părere, de fapt un somn. Cosmosul eminescian nu moare, cel puțin nu în *Melancolie* (în *Convorbiri literare* se mai publicase o poezie cu titlul *Melancolie*, de alt autor, și, în altă parte, gravura lui Durer: mai mult ca sigur este vorba de o temă dată, cum va fi cea pentru traducerea „Mănușii” de Schiller). Urmăriți, însă, ce frumos curge textul cu acel *pintre* eminescian – și cum merge el, ca pe roți dințate, cu „pintre” al lingviștilor...

Din valurile vremii devine invocație prin punctuația lui Titu Maiorescu perpetuată în ediții: „Din valurile vremii, iubita mea, rășai / Cu brațele de marmur, cu părul lung bălai / Și fața străvezie ca fața albei ceri – / Slăbită e de umbra duioaselor dureri!” (Ibrăileanu la fel, cu adăugarea unei virgule: *cu părul lung, bălai*; și cu punct și virgulă după *bălai*, etc.). Scoateți virgula după *iubita mea*, linia de pauză sau punctul și virgula după versul al treilea, semnul exclamării după versul al patrulea – și ajungeți la textul din *Convorbiri literare* (foarte apropiat și de manuscrise): este o descriere, constată că iubita vine și o descrie ca apariție.

În *Epigonii* versul eminescian mult comentat și laudat (inclusiv de către Ioana Bot care-i acordă o pagină și ceva, p. 171-172) este, în punctuația genuină, așa: „Văd poezi, ce-au scris o limbă, ca un fagure de miere: / Chichindeal...” Știu și eu că a devenit șablon, lozincă, rubrică de reviste literare etc. „*limbă ca un fagure de miere*”, dar punctuația obligă să citim *văd poezi ca un fagure de miere*, cu enumerarea următoare, *ce-au scris o limbă* fiind între virgule și dând sensul au scris-o cu adevărat, au desăvârșit scrierea ei (aspect perfectiv, aorist grecesc). Dacă acest sens nu place/convine, trebuie discutat – dar cu textul în față.

N-aș mai zăbovi la *Scrisoarea III* (unde, totuși, trebuie spus că nu Baiazid are visul profetic al întinderii Imperiului Otoman, ci un stră-străbunic al său, Osman pe nume) – pentru a mă opri, ca pentru popasul final, la *Călin (file din poveste)*, atras aici de *Bucolicele* lui Virgiliu cu al său „Tityre tu patulae recubans sub tegmine fagi...”, din care abia mă desprinsesem...*Călin (file din poveste)* este tratat insistent de către autoare în mai multe locuri, dânsa considerând că avem, aici, un basm cu, în final, cumintirea Zburătorului și acceptarea de către el a nunții. Îndoilele mele izvorăsc din semnele textului ca text. Mai întâi, iată figura împăratului lumesc după izgonirea fetei: „O tu crai cu barba’n noduri ca și călții când nu-i perii, / Tu în cap nu ai grăunțe, numai pleavă și puzderii, / Bine-ți șade să fii singur, crai bătrân fără de minți, / Să oftezi după ta fată cu ciubucul între dinți?...” Iată, apoi, figura craiului la nunta din codru: „Iată craiul socru mare răzimat în în jilț cu spată / El pe capu-i poartă mitră și-i cu barba peptănată, / Țapăn, drept, cu skiptru n mână șade perine de puf...” Nu este de fel același crai care acum s-a gătit de nuntă: acesta, de aici, este socrul mare, deci tatăl mirelui, a Zburătorului. Cine

Și de aici vine „ciuda” mea pe o carte atât de frumos scrisă precum aceasta, a Ioanei Bot: ce lucru minunat i-ar fi ieșit dacă făcea câteva confruntări de texte, dacă-l compara pe Perpersicius cu, de pildă, „Convorbirile literare”? Trebuie să zăbovești mult în literă (iar semnele de punctuație sunt tot litere, grammata, se incizează și ele, sunt semne în text) – până a plonja în cuvânt...

este tatăl Zburătorului? – Nimeni altul decât Demiurg (care la Eminescu nu înseamnă Dumnezeu Tatăl, ci este un fel de administrator al creației, *Das Weltgeist* cum îl numea Bogdan-Duică). Să verificăm ipoteza. Mai întâi, iată așezarea lui masa mare întinsă pentru nunta: „Socrul roagă'n capul mesei să poftescă să se pună / Nunul mare, mândrul soare, și pe nună, mândra lună / Și s'așază toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul...” Gramatical (conform regimului verbului) *socrul roagă nunul mare și pe nună*, deci nu să se pună aceștia în capul mesei. Tot gramatical, *socrul roagă'n capul mesei înseamnă socrul roagă din capul mesei, roagă și iarăși roagă, pofțiți, așezați-vă*. El nu are crăiasă, este singur. Altfel, în capul mesei ar trebui să stea perechea de nuni. Dar...cum pot fi nun și nună Soarele și Luna, care în basm sunt frați și soră interzicându-li-se căsătoria? Ei stau de-a

Ecloga I din Bucolice, gravură din fondul Vaticanului

stânga și de-a dreapta lui Demiurg, sunt puși pe ranguri ca să li se explice ceva. Căci...cine sunt, de fapt, acești nuntași de aici, din codru? Să fim atenți la o virgulă, care este a lui Eminescu, scoasă din text de toți editorii: „Căci din patru părți a lumii împărați, și împărăteșe, / Au venit ca să serbeze nunta gingașei mirese / Feți-frumoși cu păr de aur, smei cu solzii de oțete, / Cititorii cei de zodii și șagalnicul Pepele.” Aceștia sunt nuntașii, nu e vorba de curtenii socrului mic, iar virgula eminesciană arată cu nu sunt *impărați și împărăteșe*, cupluri, perechi – ci sunt separați – împăratul de Brăila, să zicem, și împărăteasa de Cluj. Cum să stea, apoi, alături fără să se ia la luptă feții frumoși și smei? Întreg pasajul ne spune că în această adunare contrariile nu au conștiința contrarietății lor, că acum și aici Demiurg organizează cuplurile, perechile. Nunta în codru este, de fapt, nunta în cosmos, prima nuntă, Demiurg organizează, acum, această ordine – de la ierburi și găze până la cer (cititorii de zodii, soarele și luna): simetria, gemellaritatea. Da, lucrurile sunt spuse în șagă (șagalnicul Pepelea e acolo!) – și recunosc, aici, una dintre intuițiile formidabile ale Ioanei Bot, atunci când se întreabă de ce are Eminescu atâtea rețineri să-și publice torențial poeziile care-i inundă manuscrisele, și-și (ne) răspunde: „...era conștient de dimensiunile orizontului contemporan de receptare și le considerase, el însuși, cel dintâi, prea diferite față de educația și așteptările contemporanilor”. (p.25) După notațiile lui Iancu Alecsandri, asistența Junimii l-a rugat pe poet să recite de două și de trei ori poemul

acesta, mai ales pasajul final. Le va fi plăcut, desigur, nunta găzelor, atmosfera de vrajă a locului acestei nunți (Ion Negoiteșcu, citat de către autoare, va spune, peste ani: „metalizarea codrului face parte din fermecarea naturii, aici prodigioasă de miresme ca o biserică”) – dar poate că voiau și să înțeleagă ceva mai mult, de pildă cum e cu socrul mare ca tată...al fetei...

Oricum ar fi, semnele textului – între ele, virgulele, jocul dintre apostroful cu blank și cel fără blank – ne spun că avem în față un basm filosofic, o alternativă la *Luceafărul*. Împărații lumești sunt umbre ale celui ceresc, dar acesta, de aici, nu și-a mai regăsit fata, nunta nu este într-un codru de pe proprietatea lui, nu curtenii lui se bucură – ci ea se află de mult în palate de cristal și de mărgearan...

În concluzie, eu promit să nu mai scriu despre scrierile Ioanei Bot până când nu va declara explicit cu ce îl compară pe Perpessicius, ori nu mă voi convinge implicit că o face. Altfel, bate câmpii atât de grațios încât îmi vine să las umbra lui Tityr, să mă fac agricultor și să scot și eu plugul din brazdă, adică, etimologiceste vorbind, să schimb brazda pe liră – și să-i urmez fantasmeele...

Ca un fel de post scriptum. Dânsa are un c.v. afișat pe *Internet* de-a dreptul intimidant. Baremi pe străini de i-ar scuti de umorile împotriva lui G. Călinescu: ne face de râs fără motive serioase, doar din sentiment.

¹ Ioana Bot: Eminescu explicat fratelui meu, 272 p., Ed. Art, 2012

Aureliu Goci

Maria Mona Vâlceanu – Romanul unei personalități culturale

Egor, o iubire imposibilă, ed. Zodia Fecioarei, Pitești, 2014

Romanele despre viața artistică și tipologia complicată, puțin misterioasă, a protagoniștilor au avut întotdeauna succes, aproape să concureze romanele de dragoste. Viața cu puține rețineri, lipsită de conveniențe și prejudecăți, nu fără elemente spectaculoase și efervescența de personaje pe cât de dotate pe atât de exaltate, conferă deschideri conflictuale în orizontul ideilor și ierarhiilor care pot deveni substanța socială a unor dezvoltări narrative palpante, dar și de profunzime.

„Cuvântul către cititori” avertizează asupra caracterului pur ficțional al acestei povești de dragoste pentru care autoarea nu-și arogă decât rolul de „scrib”, de martor obiectiv care doar a transmis povestea. Dacă adăugăm și faptul că acest micro-roman de o sută de pagini, a fost elaborat rapid, într-o lună de zile, cam în timpul sărbătorilor de Crăciun și Anul Nou, cum suntem preveniți la final – „9 decembrie 2013, Pitești – 9 ianuarie 2014, Olonne sur Mer” – e de imaginat ritmul trepidant al concepției și concentrarea ideatică asupra unui subiect volatil și de intensă circulație narativă. Autoarea ne și previne asupra dificultății de exprimare (sau de echivalare) narativă a iubirilor profunde, a sentimentelor imposibile, blestamate, în contradicție cu dragostea casnică și oficializată.

Artiștii care populează romanul acreditează și o viziune intelectuală asupra societății și a lumii, care modifică oarecum perspectiva presant-plebeană a romanului din ultimii ani. Mai mult, d-na Maria Mona Vâlceanu scrie frumos, într-o formulă apropiată de condiția personajelor – uneori mi-a amintit de Camil Petrescu – adresându-se unui cititor superior sau care vrea să-și depășească și condiția prin lecturi. Până la urmă, și enigmaticul Egor devine un element livresc, de memorie culturală: „Cred că mi-am amintit ce este Egor al tău, așa vorbeai și atunci când ne-ai oprit după terminarea cursurilor, în amfiteatru, cu lumina stinsă, ca niște conspiratori, singuri în toată clădirea bătrână a Universității. Ai oprit toată grupa noastră și ne-ai vorbit despre ceea ce nu se putea vorbi atunci, despre Eliade, de care noi nici nu auzisem, era interzis; nu e

drept, spuneai, nu e drept ca noi studenții să nu-l cunoaștem pe șeful generației tinere din perioada de aur a culturii române. Ne-ai reținut atunci până târziu în noapte și ne-ai citit „Domnișoara Cristina” la lumina lanternei pe care ți-o ținea colegul nostru Bobby deasupra paginilor, n-am aprins lumina în amfiteatru ca să nu vină portarul să ne dea afară, sau mai rău, să asculte și să ne reclame la secretarul de partid. Ai vorbit atunci despre Egor, el este un alter ego al lui Eliade, trebuie să-l găsim, să-l contactăm pe Eliade, spuneai, dacă suntem niște studenți adevărați. Era acolo și Alexandru, fiul generalului Condrescu, abia au reușit băieții să te ducă acasă, îți repetam în fiecare zi: cum să-l contactăm pe Eliade, gândeste-te că ajungem cu toții la închisoare.”

Autor complex, d-na Maria Mona Vâlceanu (n.1951), a debutat cu... critică literară: *Momente ale poeziei române – Mihai Eminescu* (1991), apoi urmează volumul de poezie: *Singurătatea și dragostea*, ed. Zodia Fecioarei, Pitești 1993, și alte *Studii de literatură română* (1996, 2002, 2005). *Italia, dragostea mea* (1998), *Cântecul inelului de nuntă/La belle de la nuit*, versuri, ediție bilingvă, *Vara sfinților Arhangheli*, ed. Tipo Naste, 2009, *La porțile iubirii*, versuri, 2009, *Scrisori din Pont*, studii și eseuri literare, începând cu Ovidius, până la autori contemporani. *Bachert. Albumul fără nume*, volum de versuri, 2014, și *Egor, o iubire imposibilă*, roman, 2014.

Debutul literar propriu-zis, oarecum întârziat, după ani buni de activitate didactică, dar dedicată tot literaturii, s-a împlinit într-o creație unitară, plină de diversitate și de o subliniată maturitate artistică. Autoarea se reinventează în specific, trecând de la specie la specie.

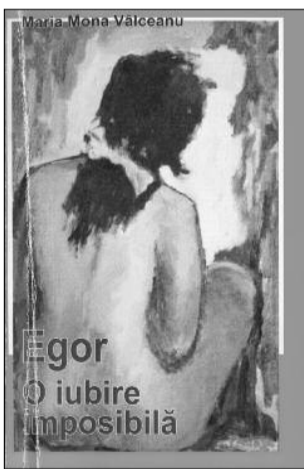
Cărțile d-nei Mona Vâlceanu, reprezentative în toate speciile literare prin care se exprimă – poezie, roman, critică și istorie literară, eseu – identifică mai întâi un om cu o cultură vastă, dar sensibil și aplicat, fidel tradiției estetice dar, în același timp, deschis inovației literare.

Vorbim despre o autoare a unei opere vaste, care poartă rezoluția individualității, scriitor cu greutate care ar merita o recunoaștere mai largă din partea criticii literare. Să spunem că d-na Mona Vâlceanu este – lucru rar întâlnit în zilele noastre – și o conștiință literară activă, care reușește în roman, să obiectiveze pe deplin filonul epic, fără urmă de lirism – ceea ce părea definitiv pentru proza feminină.

Creație a unui scriitor cu talent nativ, la care adăugăm și formația de filolog, opera d-nei Maria Mona Vâlceanu nu este extinsă, ci tipologic expansivă, în întreg universul scriptural prin abordarea unor specii literare atât de diverse.

Fondatoarea și animatoarea unuia dintre puținele evenimente culturale dedicate lui Mircea Eliade, dar și altor acțiuni spirituale de anvergură, d-na Mona Vâlceanu este o puternică personalitate pe care numai modestia uimitoare o reține de la o recunoaștere națională. În ceea ce privește relația domniei sale cu opera lui Mircea Eliade, era de dorit ca măcar oamenii bisericii să-i stea alături, să-l prețuiască și să-l pună într-o mai largă circulație, deoarece „Istoria religiilor...” este o carte de căpătâi a spiritualității universale. Dar din nefericire acest lucru nu s-a întâmplat și nici nu sunt perspective să se întâmple, pentru că studiile sale religioase, de circulație universală, nu sunt elaborate dintr-o clară atitudine ortodoxă, deși Mircea Eliade a fost ortodox, dintr-o familie credincioasă.

Revenind la opera d-nei Vâlceanu, s-ar putea spune că reabilitează, cu onestitate și succes, așa zisa literatură sentimentală, în esență – povestea de dragoste cu toate adevărurile și minciunile ei omenești, care nu sunt niciodată fanteziate, niciodată neadevurate. Domnia sa este un scriitor complet, cu o operă originală și diversă, care se suprapune peste faima de animator cultural național. Un autor stilat, rafinat, care cultivă perfecțiunea textului și unitatea indestructibilă a operei, dintr-o perspectivă elevată, intelectuală asupra literaturii. Textele sale, dincolo de profunzimea și bogăția semnificativă, emană o trăire profundă și bucuria necenzurată a scrisului.

Argeș 50. La aniversară

Argeș mic, mare-a venit/ Și de mare/ Margini n-are!

Potrivit *Bestiarului mitologic românesc* lumea se sprijină pe patru pești giganti. Unul este peștele „Începător”, altul e cel „Ascultător”, al treilea e cel „Arătător” iar cel din urmă e peștele cel „Somnoros”. Ei ne susțin lumea, ei conduc soarele și luna de pe cer, ei dezleagă apele și ei provoacă, prin mișcările lor neașteptate, cutremurele pământului și al oamenilor.

Introducere argeșeană cu Peștele “Începător”

În *Mitologia românească* întâlnim ape „fertile” și ape „sterpe”. Apa „stearpă” se roagă de orice voinic să-i aducă un pește fermecat care să-i schimbe destinul. Potrivit lui Lazăr Șeineanu, Mreana este, de fapt, un alter ego al fetei „curate”. Ea e acea româncă dintr-o bucată care, decât să cadă pe mâna și în așternutul turcului, mai bine se aruncă-n mare și se preface-n mreană. Apele marine n-au primit-o, cu valurile deschise, pe fecioara româncă ci au aruncat-o pe cer și au transformat-o-n lună. O lună ce sclipește pe cer datorită solzilor mreanei. Fata „curată” a ajuns să medieze, astfel, între lumea terestră, cea acvatică și cea astrală pe care le-a cunoscut, una după alta. Grea misie și-a asumat... Dacă pescarii o prindeau, cumva, ea se înfură și era gata să facă moarte de om și să înece întreaga lume. Pescarii știau asta și când vor să potolească apele involburate o aruncă înapoi. Argeșul putea fi și ea o apă „stearpă” precum Cerna, cea de până la intervenția hotărâtă a lui Iovan Iorgovan și a mreanei sale fermecate. Apa noastră ar fi fost asemeni Cernei dacă o altă fata „curată”, Ana lui Manole, n-ar fi intrat în zidul mănăstirii de „pe Argeș în jos” la fel de firesc precum a sărit mreana în apa înainte pomenită. Cu revista „Argeș”, publicația literară de mare prestigiu care a luat numele apei noastre tutelare, lucrurile petrecute în viața reală au stat la fel

cu cele întâmplare, odinioară, în mitologia românească. O jumătate de veac de viață literar-artistică, petrecută în două orânduiri diferite, în două veacuri ce nu seamănă unul cu altul și în două lumi complet aiurea a însemnat, la o adică, pentru oamenii din interiorul și din jurul Argeșului, prinderea Dulfului (Duhului) apei, peștele uriaș pe care se bazează sacrificiul întemeietor. „Cu carne de-a lui./ Nunta și-o nuntiră./ Cu oasele lui./ Case-or mărtăciră./ Cu solzii de-ai lui/ Case-or șindriră./ Cu sângele lui/ Case-or zugrăviră”. Povestea lor, a celor care au întemeiat *Argeș*-ul, a celor care l-au însoțit și-l vor urma până la extincția sa în Marea cea Mare, o vom spune mai jos.

Povestea Peștelui “Ascultător”

De cum am intrat pe ușa redacției, Dumitru Augustin Doman, redactorul-șef al „Argeș”-ului, mă anunță oficial că va trebui să scriu reportajul despre *Aniversară*. E o veste care m-a pus într-o situație total ambarasantă. Reportajele mele de până acum (și găzduite generos în revista pe care o conduce) erau populate, de obicei, de personaje discrete dintr-o lume reală dar marginală. Acum, doar în perimetrul meschin, ticsit cu cărți venite de peste tot, unde Doman & echipa sa (Senior editor Calinic - Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului, Nicolae Oprea și Marin Ioniță - consilieri editoriali, d-na Simona Fusaru - secretar general de redacție, d-na Mariana Șenilă-Vasiliu, Mircea Bârsilă, Aurel Sibiceanu - redactori) concep revista e o întreagă lume. (Dar ce lume, domnule, ce lume!) Scriitori pe care îi știam doar din cărțile noastre de citire i-am văzut, am dat mâna cu ei, ne-am îmbrățișat. Am observat că ușa care dă din Redacție spre Casa Cărții reprezintă ieșirea în caz de incendiu. Chiar așa și scria pe ea cu litere mari și roșii: „Fire exit”. E ușa pe care, în principiu, scapă cine poate. Am folosit-o și eu, în această idee, atât la dus

cât și la întors, în drumul nostru spre sala de festivități. Am întâlnit acolo Scriitori care au scris cărți minunate, scriitori ce conduc reviste importante (Marian Drăghici/ *Viața românească*, George Vulturescu/ *Poesis*, Tudor Cristea și Mihai Stan/ *Litere-le de la Târgoviște*, Dumitru Velea cu *Banchet*-ul lui, Virgil Diaconu/ *Cafeneaua literară*), poeți,

oameni care sunt în fruntea unor filiale numeroase și, implicit, importante ale USR-ului (Leo Butnaru & Aurel Maria Baros), oameni cu premii importante (Liviu Ioan Stoiciu), prozatori în frunte ca Radu Aldulescu, (cel mai important romancier de după 89, potrivit lui Dumitru Radu Popescu), dramaturgul Doru Moțoc, oameni ce țin de

istoria "Argeș"-ului de ieri și de azi în frunte cu Mihail Diaconescu, Nicolae Oprea, Jean Dumitrașcu și Dumitru Augustin Doman. Plus muzele noastre de azi, Doamnele Mariana Șenilă-Vasilu și Simona Fusaru. Unde mai pui că nu au putut să vină Horia Bădescu, Nicolae Prelipceanu, Grigore Grigurcu, Ileana Mălăncioiu, Nicolae Coande, laureați de-a lungul anilor ai Revistei. Oh, Doamne, **Se sparie gândul...**

Relatare neutră despre ce se întâmplă la Pitești în ziua în care revista-fanion Argeș a împlinit 50 de ani

A fost, din nou, foc la depozitul petrolier. Afacerea "maxi taxi" a ajuns la faza pe județ. E scandal pe parcările din fonduri UE. O elevă a leșinat la ore. S-au descoperit oameni care au valoare și n-au bani, Fluturile Euplagia a fost exponatul lunii la Muzeul județean Argeș, Jenica Burcea, femeia din comuna Miroși, care și-a ucis soțul cu un cuțit de bucătărie a primit o condamnare de 10 ani cu executare. La grădinița "Căsuța poveștilor" era o suspiciune de scarlatină. O tânără din satul Suslănești, comuna Mioarele, a fugit din Centrul de plasament. A început vaccinarea sugarilor împotriva mai multor boli. O mamă și-a bătut fiica de 5 ani. Ultima dorință a președintelui Tecău a fost o poză comună cu toți consilierii județeni prezenți la ultima ședință. Primarul din Albota se laudă că, în patru ani, nu a amendat pe nimeni și își îndeamnă consătenii să-l mai voteze odată. "Hanul românesc" angajează o femeie de serviciu. Restaurantul "Noblesse" angajează un bucătar și un ospătar. Boțârcă, Panțurescu și Țăroiu atacă chiar Consiliul județean de pe poziția 2. De la Bârla aflăm că "Oua Haditon ai mânca un milion!" Nea Mărin (Tudorică) consideră că „Ne trebuie militarie la primărie!” Un gospodar din Pitești vindea iepuri belgieni și iepuri albi cu ochi roșii de diferite vârste. Un piteștean vădov, supraponderal, pensionar plus serviciu, gospodar, romantic și fără obligații dorește să cunoască o doamnă frumoasă, sinceră și maleabilă pentru o relație de durată. Omul nu răspundea la sms-uri și beep-uri. Într-un prim interviu după operația pe cord, IPS Calinic a declarat că inima i s-a odihnit preț de câteva ore, ce i s-au părut lungi cât veacul. După operație, cale de o săptămână, Calinic Argeșanul a crezut că nu-și mai va reveni. Așa credea în ziua de 3 martie a.c. Peste trei luni era gazda generoasă pentru scriitorii care omagiau Argeș-ul în sala Manole. Consiliul județean a cheltuit, în primul trimestru al anului 2016, suma de 400 milioane lei vechi pentru "anunțuri, felicitări, aranjamente florale, coroane de flori, apă, cafea, ceai și zahăr plus mese de protocol pentru delegații străine". Un poet local a dedicat festivalului care omagia "Cașcavalul de Brăduleț" următoarele versuri: "Poftiți la noi, pe culmi de deal/ Poftiți gustați din cașcaval/ Și lăudați să fie cei ce ascund în el/ O trudă mare și un mare zel." (Observație: Credem că la Brăduleț cașcavalul e mai consistent decât poezii locali. La Curtea de Argeș s-a dovedit a fi exact pe dos.) Doi cetățeni din Petroșani, cazați în camera 1108 de la "Alcadibo Center" din Pitești, au fost surprinși în pat citind cu nesaț, la ora 7 dimineața, revista de cultură "Argeș", numărul aniversar. Apoi, cei doi au ieșit în oraș și s-au întâlnit, absolut din întâmplare, cu poetul Stanciu, aflat în căutarea unei farmacii. (Călcăm/ Pe-un câmp magnetic amândoi/ Ca pe un covor cu povești/ Care se

Dimineața Peștelui "Somnoros"

Gazdele ne-au cazat în "Alcadibo Center" din Pasajul școlii nr. 70. Reclama lor zice că "Și concurența ne caută". Asta îmi aduce aminte de dialogul inteligent dintre două doamne aflate, nu întâmplător, pe cele două maluri ale Argeșului. "Cum pot să ajung pe malul celălalt?", întreabă prima. "Păi, chiar ești pe malul celălalt!", îi răspunde cea de-a doua. Asta mi-a dat curaj. Petroșaniul și Piteștiul sunt pe maluri diferite ale Amazonului literar și crede, fiecare, că se află pe malul mănos, cel bun și roditor, al literelor românești. Dar indiferent de care parte s-ar afla scriitorul, el o să vrea, cu certitudine, să cerceteze și malul celălalt. Așa că m-am trezit cu noaptea-n cap să văd, dis-de-dimineață, Orașul. Am cumpărat toată presa locală. A doua zi urma să fie Ziua cea mare. Poporul nostru urma să meargă la urne, ca la Revoluție, ca să-și aleagă primarii, consilierii locali și județeni. (Am folosit comparația cu Revoluția pentru că așa s-a și întâmplat. Majoritatea a stat la televizor, iar procentul celor care au votat a fost dezamăgitor. n.n.) Pagini întregi ale ziarelor în care am investit fără *parti pris-uri* (*Ancheta*, *Top de Argeș* - cel mai bun cotidian din Argeș, *Gherila* - nr. 1 în investigații, *Argeșul* - ziar fondat acum 140 de ani, *Contraatac* *Argeșului*, *Curierul zilei* - cotidian independent al județului Argeș) erau dedicate aprigilor competitori. Din paginile lor am desprins "Bobul de rouă" al zilei: "Alegerea și nu șansa, e cea care ne determină destinul". A zis-o, la vremea lui, președintele Roosevelt. Am vrut să văd dacă vreunul dintre ei are ceva de gând cu "Argeș"-ul. (Revista și/sau Râul). Oamenii s-au dovedit imparțiali. Nu aveau nimic de gând și nimic de-a face nici cu una, nici cu altul. E ca în bancul cu blonda și moștenitorul: "Azi a născut soră-mea și nu știu dacă e fată sau băiat. Partea proastă e că nu știu dacă eu am devenit mătușă sau unchi". Dimineața, la micul dejun, în crama lui Eftimie Ionescu (ridicată pe la sfârșitul secolului XIX), am observat că deși localul era pustiu pe mai toate mesele scria că ele sunt rezervate pentru sportivi. Scriitorii s-au prezentat, la bucate, înaintea sportivilor de performanță. Oamenii serioși, cu papion și costum, au căutat mesele pe care bănuiau că trebuia să scrie "REZERVAT REVISTA ARGES 50". Nu le-au găsit deși au consumat importante rezerve de energie dând ocol, în mod repetat, sălii de mese. Alți scriitori, mai puțin familiarizați cu protocolul de la "Alcadibo Center", au ridicat delicat, cu două degete, cartonul privitor la sportivi, l-au pus pe o masă alăturată, au mâncat și au băut cafeaua (proastă) din termos, au pus cartonul la loc și au plecat.

